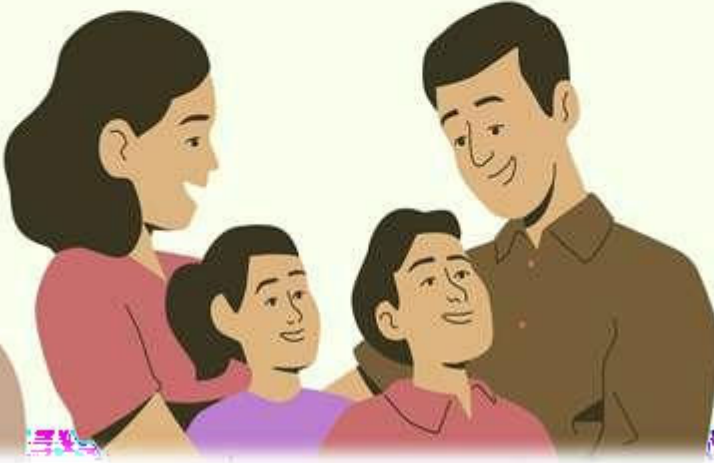




MAHREMİYET EĞİTİMİ

Buz Dağının Görünmeyen Yüzü



2024-2025 EĞİTİM-ÖĞRETİM YILI

**MEZİTLİ BELEDİYESİ MERKEZ ANAOKULU
REHBERLİK SERVİSİ**

VELİ BÜLTENİ

Mahremiyet eğitimi

- ▶ Mahremiyet eğitimi çocuğun kendine ve diğerlerine yönelik özel alan farkındalığı kazanmasını sağlayan bir eğitim sürecidir.
- ▶ Çocuklarda mahremiyet eğitimi, erken yaşlarda edinilen mahremiyet kavramı üzerine inşa edilen bir eğitim şeklidir. İlerleyen yaşlarda cinsellik eğitimi için temel olarak kullanılan mahremiyet kavramı, kişisel alan, özel bölgelerin öğrenimi, sosyal ve kişisel sınır kavramlarının benimsenmesi, güvenli dokunma, hayır diyebilme davranışının yani reddetme becerileri gelişimi, dijital mahremiyet gibi konuları içerebilir.
- ▶ Mahremiyet eğitimi gecikir ya da sekteye uğrarsa bu durum çocuğu suistimale ve istismara açık bir hale getirebileceğinden; üzerinde önemle durulması gereken önemli bir konudur.
- ▶ Mahremiyet eğitimi yalnızca çocuğun vücuduna ait özel bölgeleri kapsamamaktadır. Çocuğun eşyaları, fotoğrafları, duygu ve düşünceleri gibi ona ait olan ve başkalarıyla paylaşmak istemediği şeylerde çocuğun mahremidir.
- ▶ Aynı şekilde çocuk bu eğitim içerisinde kendisi gibi diğerlerinin de mahremi olduğunu öğrenir. Dolayısıyla çocuk kendi mahremine saygı beklerken başkalarının da mahremine saygı göstermeyi öğrenir. Çocuk bu eğitimle istemediği her dokunuşa ve talebe hayır diyebilme özgürlüğüne sahip olduğunu öğrenir. Kendini nasıl koruyacağını, tehlike hissettiğinde ne yapması gerektiği de çocuğa bu eğitimde anlatılır.



- Mahremiyet Eğitimi süreci sağlıklı oluşan çocukların aynı zamanda davranışlarının da bir düzen içinde olduğu gözlemlenir. Zira davranışların kökeni duygulardır, duygularını yönetebilen çocuk davranışlarını da yönetebilir... Davranışları doğal bir düzen içerisinde olan çocuğun dışa yansıttığı görünüm “estetik” bir beden dilidir. Estetik bir beden ise “nezaket” ve “zarafeti” beraberinde getirir. Bütün bu bilgiler yan yana geldiğinde görülecek ki; Mahremiyet Eğitimi, sıradan bir eğitim değil, aksine, çocuğun kişiliğini oluşturan duyguların yönetilmesi becerisini kazandıran, böylece davranışın bir estetiğe dönüşerek nezaket ve zarafetin kazanıldığı temel eğitimidir. Mahremiyet eğitimi, geri dönüşü kolay olmayan, hata kabul etmeyen bir eğitimidir. Bir başka deyişle mahremiyet eğitimi bir “saygınlık” eğitimidir. Sınırlarını bilip, “insana saygın davranmayı içtenleştirme” eğitimidir. Ve kendi saygınlığını koruyabilme becerisini elde ettiği bir eğitimidir

- Mahremiyet Eğitimi sadece cinsel konuları içeren bir eğitim değil, aynı zamanda çocuğun bütün duygu dünyasını yönetebilmesi eğitimidir. Mahremiyet Eğitimi, çocuğun bütün yaşamını kolaylaştıran, kendi duygu dünyasını yönetme becerisi elde etmesini sağlayan, kişilik eğitimidir. Çocuk Mahremiyet Eğitimi sayesinde duygularını “anlamlandırabilir” ve anlamlandırabildiği duyguları yönetme becerisi elde edebilir. Bu yönüyle Mahremiyet Eğitimi aynı zamanda “duyguların yönetimi” eğitimidir. Bu duygular cinsel duygular olabileceği gibi aynı zamanda öfke, mahcubiyet, utanma, kıskançlık gibi temel insani duyguların yönetimini de içerir. Duyguların yönetimi eğitiminde eksik kalmış olan çocukların öfkesine hakim olamadığını veya kıskançlık hissini yönetemediğini görebildiğimiz gibi böylesi çocuklar cinsel duyguların yönetimini de başaramayabilir.

Mahremiyet eğitimi

Cinsel kimlik gelişimi ile çocuğun,
kendisinin ve diğer insanların kişisel alanı
olduğunu öğrenmesi;

- ▶ bu alana saygı duyması,
- ▶ bedenini tanıması, korumayı öğrenmesi,
 - ▶ bedeninin biricik ve ona ait olduğunu öğrenmesi ,
- ▶ sağlıklı kişisel sınırlar koyabilmesi, bedenini nasıl koruyabileceğini öğrenmesi,
 - ▶ kendisi ve karşı cinsle ilgili gelişim farklılıklarını öğrenmesi,
- ▶ kendi izni olmadan hiç kimsenin bedenine dokunamayacağını, iyi ve kötü dokunuşları öğrenmesi,
 - ▶ ruhsal gelişimini sağlıklı bir şekilde tamamlayabilmesi için gerekli bilgileri içerir.



Mahremiyet eğitimi, ilk olarak evde başlar, okulda desteklenir.

- ▶ Eğitimi hangi ebeveynin vereceği önemli değildir. Ancak eğitim öncesi veya sonrası çocuğun ebeveynine yönelttiği bir soru varsa bu soru sorulan kişi tarafından yanıtlanmalıdır. Mahremiyet eğitimi cinsellik eğitimi de içerdiği için kızlara annenin, erkeklere babanın eğitim vermesi daha sık karşılaşılan bir durumdur. Ancak gerekmesi halinde bu rollerde de değişiklik yapılabilir.
- ▶ Çocuğa eğitimin bir kez verilmesi yeterli değildir. Belirli aralıklarla eğitim tekrar edilmelidir.
- ▶ Okul öncesi gelişim döneminde çocuğun sosyal çevresi genişler, yabancılarla iletişimi başlar. Çocuk yabancı kavramını anlamlandırmada zorluk çekeceği için yabancı kavramına vurgudan ziyade kendi vücut bütünlüğünün dokunulmazlığı ve sınırları üzerinden bilgilendirme yapılmasının daha doğru olacağı değerlendirilmektedir.
- ▶ Bu doğrultuda; **çocuğa kendi bedeninin dokunulmazlığının sınırları öğretilmelidir.** Çocuğun yabancılarla birebir temasına (toplu taşıma aracında çocuğu yabancının kucağına vermeme, yabancı kişi aracılığıyla çocuğu tuvalete göndermeme vb.) izin verilmemelidir. Çocuğun iyi dokunma-kötü dokunma ve ikisi arasındaki farkı ayırt etmesi sağlanmalıdır.
- ▶ “Mahrem bölge”den kasıt kişiden kişiye değişiklik göstereceği için özel bölge kavramını kullanmak daha doğru olacaktır. Bir kişinin mahremi ile başka bir kişinin mahremi farklı olabilir. **Çocuğa istemediği bir davranışa karşı hayır diyebilme becerisi kazandırılmalı, haklarını koruma ve başkasının haklarına saygı gösterme bilinci yerleştirilmeli, gerektiğinde kimlerden yardım isteyebileceği ile ilgili eğitim verilmelidir.**

MAHREMİYET EĞİTİMİ NE ZAMAN VERİLMELİ?

- Mahremiyet eğitimi için en uygun zaman; **çocuktan cinsel kimliği ile ilgili sorular gelmeye başladığı zamandır.**
- Mahremiyet eğitimi 0-6 yaş aralığında aile içerisinde edinilen bir eğitim olsa da temel olarak eğitim 3 yaş ve sonrasında verilmeye başlanmaktadır. Ancak eğitim ergenlik dönemine kadar devam etmelidir. Bunun en büyük nedeni fiziksel ve bilişsel olarak değişen ve gelişen çocuğun bilgi ihtiyacı her dönemde artacaktır. Soruların kapsamı genişleyecek, çocuğun daha fazla detay öğrenme ihtiyacı artacaktır.
- Çocuk özellikle tuvalet eğitimi için hazır oluş belirtileri gösterdiğinde mahremiyet eğitimine de hazır hale gelmektedir. Örneğin kakası gelen çocuk perdenin arkasına, koltuğun yanına çömelerek kakasını bezine yapabilir. Bu çocuğun kendini saklama ihtiyacı duyduğunun bir göstergesidir. Bu çocuğa alışık olmadığı başka bir kişinin öz bakım sağlaması çocuğu rahatsız edebilir.
- Çocuğunuz 2 yaş itibariyle bedenine yönelen ilgisiyle beraber size daha fazla eğitime hazır oluş belirtisi verecektir. Okul öncesi eğitime başlayan veya tuvalet eğitimi alan çocuklarda mahremiyet eğitimi çocuğun anlayacağı şekilde daha erkene çekilebilir. 3 yaş itibariyle mahremiyet bilincinin kazanılması çok daha önemli hale gelir. 4-5 yaşlarında çocuğun aileye yönelteceği cinsellik temelli soruların sıklığı ve sayısı artacaktır.
- 3,5-4 yaş dolaylarında çocuk özellikle diğer çocuklarla bir araya geldikçe kız- erkek bedenindeki farklılıkları görür. Kendi bedenine ve yetişkinlerin bedenine dokunmak ister. Banyodan sonra giyinmeyi geciktirmeye çalışır, evde kıyafetlerini çıkarıp çıplak kalmak ister. Özel bölgelerini merak eder ve başkalarına göstermek isteyebilir. Gelecek tepkileri merak eder. Doluyken tuvalete girmek ve ebeveynini tuvaletini yaparken görmek ister. Birlikte yıkanmak, yıkanırken ebeveynini görmek ister.

- Mahremiyet eğitimi, çocuğun bu keşifleriyle başlayıp uzun yıllar alabilen bir süreçtir. Çocuğu sorduğu sorulardan dolayı azarlamamak, girişimlerine engel olmamak, çocukta suçluluk duygularının gelişmemesi için gereklidir. Mahremiyet kavramı öğretilirken suçluluk duymasını sağlayacak “ayıp” kelimesinden uzak durulmalıdır. Çocuğun girişimlerini destekleyerek, sorduğu sorulara doğal, net ve yaşına uygun cevaplar verilmelidir.
- Ebeveyn soruyu nasıl cevaplayacağını bilmiyor olabilir. Bu durumda çocuğa açık şekilde “Bu sorunun cevabını senin anlayabileceğin şekilde nasıl açıklayabilirim şu an bilmiyorum. Biraz düşünüp/araştırıp seninle yarın paylaşacağım.” gibi net ve gerçek bir bilgi verilmelidir. Çocuğa söz verilen sürede mutlaka açıklama yapılmalıdır.



Mahremiyet Bilinci

Kazandırılırken Çocuğa

Doğru Rol Model Olunmalıdır.

- ▶ Mahremiyet eğitimi vermeden önce çocuğa mutlaka doğru rol model sunulmalıdır. Çocuk aileyi banyoda, tuvalette izlememeli, ebeveynler çocuğun yanında giyinip soyunmamalıdır. Çocuğa kapalı kapıları izinsiz açmaması mutlaka kapıyı çalıp müsaade beklemesi gerektiği öğretilmelidir. Aynı şekilde çocuğun kendi mahrem alanına, odasına girerken de saygı gösterilmelidir. Odanın kapısı açık dahi olsa aile içeriye girmeden önce kapıyı tıklatıp girebilir miyim diye sormalıdır.
- ▶ Öpmek ve öpülmek de çocuğun istek ve izniyle olmalıdır. Çocuğa “hadi amcanı, teyzeni öp” veya “hadi izin ver de öpsünler seni” gibi baskı yapılmamalıdır. Çocuk bir başkasını öpmek istiyorsa kendi rızası ve isteğiyle öpmelidir. Aynı şekilde aile bireyleri dahil olmak üzere çocuk öpülürken çocuktan izin istenmelidir. Çocuk çocuğun hoşlanmadığı şekillerde sevilmemeli, öpülmemelidir.
- ▶ Çocuk çıplaklığı merak ettiğinde artık ev içi kılık kıyafetlere de dikkat edilmelidir. Çocuğun evde çıplak veya iç çamaşırı ile dolaşmasına müsaade edilmemelidir. Anne baba gibi çocuğunda evde giyim kurallarına uyması sağlanmalıdır.
- ▶ Çocuklar özel bölgelerini kimlerin görebileceği noktasında da bilgilendirilmelidir. “Anne-babadan başka kimseye gösterme!” denildiğinde çocuk doktoruna ya da üzerine kaçırdığında öğretmenine de müsaade etmeyecektir. Çocuğa özel bölgelerinin nereleri olduğu anlatılmalıdır. Bunu yaparken resimlerden, oyuncak bebeklerden faydalanılabilir. Ancak aile kendi üzerinde ve çocuğun üzerinde göstermemelidir. Bu kapsamda yazılmış kitaplardan, videolardan da faydalanılabilir.
- ▶ Çocuğa bu özel bölgelere anne-baba, doktor ve öğretmeninden başkasının dokunmaması ve görmemesi gerektiği anlatılmalıdır. Çocuğun bakımıyla doğrudan ilgilenen anne-baba dışında bir yakın varsa o kişi de bu listeye katılmalıdır. Çocuğa hoşlanmadığı bir dokunuşta, öpüşte “HAYIR” istemiyorum demesi öğretilmelidir.
- ▶ Şehir efsaneleri, yanlış ve abartılı bilgiler çocuğun cinselliği yanlış öğrenmesine, korkmasına neden olabilmektedir. Ayrıca çocuk ailenin verdiği bilgilerin yanlış olduğunu öğrendiğinde aileye karşı da bu konuda güvensizlik geliştirmektedir. Ailenin yetersiz veya hatalı bilgi paylaşması çocuğun/ gencin bilgi edinmek için başka kişi veya kaynaklara yönelmesine neden olmaktadır.

► Çocuğun Öz bakımıyla Olabildiğince Az kişi ilgilenmelidir.

- Dolayısıyla çocuğun mümkünse bebeklikten itibaren öz bakımıyla az sayıda ve belirli kişilerin ilgilenmesi gerekir. Çocuğun altı her yerde herkes içerisinde değiştirilmemelidir. “O daha küçük bir şey anlamaz.” Diye düşünülmemelidir.
- 3 yaş mahremiyet eğitiminin uygulamalı ve sözel şekilde açıkça verildiği dönem olsa da mahremiyet bilinci çok daha erken dönemde gelişmektedir. Dolayısıyla çocuğun altı değişirken bakım veren mümkünse yalnız ilgilenmeli ve özel, korunaklı bir alanda değişim gerçekleştirilmelidir. Çocuk bezi bırakacaksa çocuğun tuvalet ihtiyacı yine belirli kişi ya da az sayıda kişiler tarafından karşılanmalıdır. Temizlik sırasında çocuktan izin istenmelidir. Alt değiştirme sırasında eğer çocuklar farklı cinsiyete sahipler ve ergenlik öncesi dönemdeselerse orada bulunmamaları gerekir. Bir erkek çocuğunun altı değiştirilirken, 4 yaşındaki bir kız çocuğu orada bulunursa. kardeşini gördüğünde şaşırır. Kardeşinin vücudunun neden ondan farklı olduğunu öğrenmek, ona dokunarak gördüğü şeyi anlamlandırmak ister. Çocuğu böyle bir saskınlığa sürüklemek ve önü alınmaz sorularla çocuğu meşgul etmekten, büyük kardeşin olmadığı anlarda küçüğün altını değiştirmek doğru pedagojik yaklaşımdır.
- Çocuğa özel bölgesine ne sebeple dokunulduğu bakım veren tarafından anlatılmalıdır. Temizlik sırasında sert tavırlar uygulanmamalıdır. Yıkanırken ya da tuvalet sonrası temizlik yaparken mümkün olduğunca çocuğun özel bölgelerine bakılmamalıdır. Çocuğu irrite edecek şekilde temizlik yapılmamalıdır. Hazır olan çocuğa mutlaka kendini nasıl temizleyebileceği gözetim eşliğinde öğretilmelidir. Özellikle çocuk okul öncesi eğitime başlayacaksa kendini nasıl temizleyebileceği çocuğa öğretilmelidir.
- Çocuğa öğretmenine güvenilebileceği, zor durumda kaldığında öğretmeninden de yardım isteyebileceği anlatılmalıdır. Ancak çocuğun birincil eğitimci dışında tanımadığı farklı birinin temizliğe yardım etmesine müsaade edilmemelidir. Çocuğun özel alanlarına yönelik lakap takılmamalıdır. Sevgi sözcükleri kullanılmamalıdır. Yüceltme ya da küçümseme içeren sıfatlar kullanılmamalıdır.
- Çocuk “Ben nereden geldim?”, “kardeşim nereden geldi?” gibi sorularla doğuma yönelik bilgi almak ister. Dudaktan öpmek isteyebilir. Evlenmek isteyebilir, karı-koca olma gibi oyunlar oynayabilir. Oyun oynarken kendi cinsiyetindekilerle oynamak ister, karşı cinsi görmezden gelebilir ya da oyununda istemeyebilir. Tuvaletini yaparken henüz tuvalet eğitimi almadıysa bir yerlere saklanabilir. Yabancılardan bedenini sakınabilir. Tanımadığı insanlardan gizlenme ihtiyacı duyabilir.
- Mahremiyet eğitimi verirken Doğal olmalı, çocuklarımıza korkutarak veya zorlayarak özgüvenlerini zedelememeliyiz. Ayıp, günah, yasak sözcükleri yerine özel kelimesini kullanmalıyız.

Çocuklara Mahremiyet Bilinci Nasıl Kazandırılır?

- ▶ Okul öncesi dönemde, çocuğun kendi fiziksel özelliklerini, karşı cins ile olan farklılıklarını, bedensel sınırları, iyi ve kötü dokunuşları öğretmek amaçlanır. Bunları öğretmek için en uygun zaman çocuktan cinsellik ile ilgili sorular gelmeye başladığı zamandır. Sorular genellikle “Ben nereden geldim?” ya da bir kardeş bekleniyorsa “Kardeşim nasıl oldu?” gibi sorulardır.
- ▶ Bu tarz sorularda karıncaları, leylekleri örneklendirerek yanıt vermek doğru olmayacaktır. Burada önemli olan çocuğun merakını giderecek düzeyde yanıtlar vermektir. Ancak çocuğun soru sormaması merak etmediği anlamına gelmez yalnızca konuşmak için uygun fırsatlar yaratılmamıştır.
- ▶ Mahremiyet kavramı öğretilirken suçluluk duymasını sağlayacak “ayıp” kelimesinden uzak durulmalıdır. Çocuğa model olmak, mahremiyeti örnekler ile kavramasını sağlamaktır. Çocuğun bir başkasının göğsünü ellemesi, kendi ya da karşı cins arkadaşının cinsel organına bakması tamamen merak içeriklidir.
- ▶ Banyonun ve yatak odasının özel alanlarımız olduğunu kapıların kapatılması gerektiğini ve içeri girmek istendiğinde kapıların çalınması, yanıt için beklenmesi gerektiği öğretilmelidir. Davranışın kalıcılığını sağlamak için ebeveynlerin de çocukların özel alanlarına girerken aynı davranışta bulunmaları gerekmektedir.
- ▶ Öpülmekten hoşlanmayan bir çocuğu öpmek ya da ona sormadan davranışı sergilemek özel alanını ihlal etmektir. Çocuğa bedeninin kendisine ait olduğu ve bedeni ile ilgili konularda karar vereceği küçük yaşlarda öğretilmelidir.
- ▶ Çocukla birlikte banyo yapılmasının veya tuvalet ihtiyacının giderilmesinin bırakmak için en uygun zaman çocuğun çıplaklığa aşırı ilgi duyduğu zamandır. (Genel olarak 2 yaşından itibaren karşı cinsten çocukların yanında çıplak olmamaya özen gösterdiğinde, çocuk kişisel gizliliği öğrenir ve sosyal durumlarda yapılabilecekler/yapılamayacaklar hakkında bilgi sahibi olur.)
- ▶ □Çocuklarda cinsel gelişim başladığı andan itibaren ‘iç çamaşırı kuralı’ devreye girmelidir.
- ▶ Bedenin özel bölgeleri çocuğa açıklanmalıdır. Bu özel bölgelere anne-baba, doktor ve öğretmeninden başkasının dokunmaması ve görmemesi gerektiği anlatılmalıdır, onun da aynı şekilde başka arkadaşlarının izni olmadan bedenlerine dokunmaması söylenmelidir.
- ▶ Hoşlanmadığı bir dokunuşta / öpüşte “HAYIR” istemiyorum demesi öğretilmelidir.
- ▶ Çocukların iyi sır-kötü sır kavramını öğrenmeleri sağlanmalıdır. İyi sırların mutluluk veren sürprizler; kötü sırların mutsuz eden, rahatsızlık veren davranışlar olduğu açıklanmalıdır. □ Çocukların tanımadıkları yetişkinler tarafından öpülmesi, kucaklanması konusunda zorlama yapılmamalıdır.

BENİM ÇOCUĞUM MERAK ETMİYOR DEMEYİN.

- Çocuğun soru sormaması merak etmediği anlamına gelmez, yalnızca konuşmak için uygun fırsatlar yaratılmamıştır ya da çekiniyor olabilir. Merak, çocuk için olağan bir süreçtir. Bu merakın en doğru şekilde giderilmesi çocuğun gelişiminde çok önemlidir. Çocuğunuzla güven duygusuna dayalı bir ilişki kurun. Eğitim için fırsatları değerlendirin ve merak ettiği şeyleri sorması için yüreklendirin. Çocukların sorularına aile tarafından karşılık verilmesi çocukların kendi ve çevrenin sınırlarını tanımaları ve korumalarında önemli etkiye sahiptir. Cinsel kimlik gelişimine katkı sağlayacak, merakını giderecek yaşının gerektirdiği kadar bilgisi olmayan bir çocuk, ileriki yaşlarda karşı cinsle olacak sosyal-duygusal ilişkisinde çekingen, güvensiz bir tutum sergileyebilir, merak ettiği soruların yanıtını bulmak için yanlış bilgi kanallarını seçebilir. Bu nedenle, “benim çocuğum hiç soru sormuyor neyse ki” demek yerine iyi gözlem yapıp, gerektiği kadar bilgi paylaşmak önemlidir.



- □Çocuklar dudaktan öpülmemelidir. (Cinselliği çağrıştırdığı için çocuğun kafasının karışmasına ve gelişimini olumsuz etkilemesine neden olabilir, anne babası tarafından dudağından öpülen çocuk, başkasının da kendisini dudaktan öpmesinde bir sakınca görmeyebilir.)
- □Çocuklar yaşıtları ile cinsel içerikli oyunlar oynadığında tedirgin olunmamalıdır, bu yalnızca meraktan kaynaklanan bir oyundur.□ Çocuk yaşlılarıyla cinsel içerikli oyunlar oynadığında endişelenilmemeli. Cinsel içerikli oyunlar çocuğun hem kendi bedenine, hem de karşı cinsin bedenine yönelik merakından kaynaklanmaktadır. Güvenli bir şekilde oynadıklarından emin olunması yeterlidir
- Cinsel bölgeleri tanımlarken doğru terimler kullanılmalı. Kızlar için vajına, erkekler için penis kelimeleri öğretilmelidir. Özel bölgeleri için kullanılan kelimeleri şirinleştirmek, çocuğun bunları konuşulmaması gereken bir şeymiş gibi algılamasına, tedirgin hissetmesine neden olur. □ Okul öncesinde çocuğa cinsel eğitim verilirken resimli kitaplardan yararlanılmalıdır.



Mahremiyet Eğitiminde Dikkat Edilmesi Gereken İlkeler

Özel Alan
Tanımlama

Odanıza İzin
Alarak Girmesi
Gerektiğini
Öğretme

Çocuğun Cinsel
Bölgelerini Sevgi
Objesi Yapmama

Özel Alan
İhlallerine
Tepkisini Belli
Etme

Tuvaletin Kapısını
Kilitli Tutması
Gerektiğini
Öğretme

Çocuğun Özel
Alanlarına Saygı
Duyma

İyi Dokunma-Kötü
Dokunma Kavramı

Ebeveyn ve
Kardeşlerle
Yatakları Ayırma

İyi Sırlar-Kötü
Sırlar

Televizyondaki
Sahneler , Sosyal
Medyadaki
Videolar

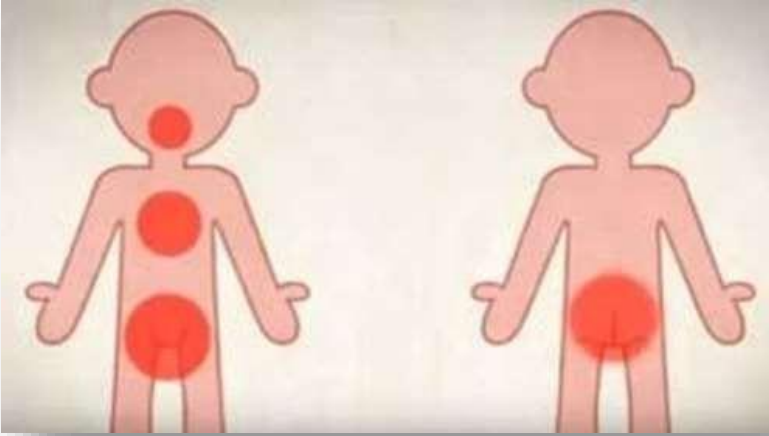
İzin Verirsem
Dokunabilirsin
Refleksi

Bedenim Bana Ait
Bilinci

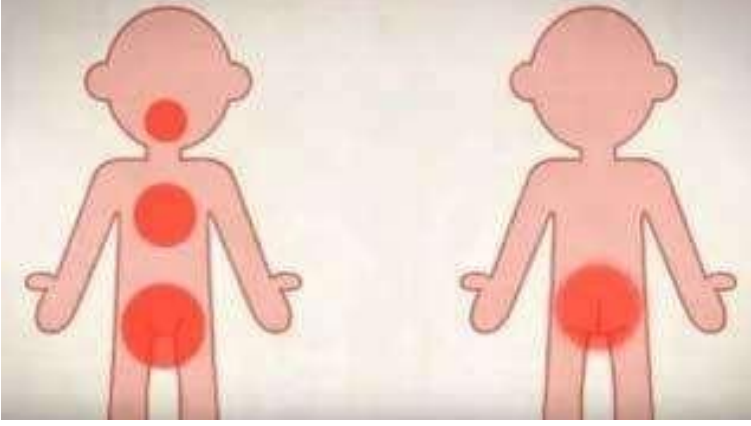
Fiziksel Baskıya
Direnme" Refleksi

1. Özel Alan- Özel Bölge Tanımlama

- Çocuğun kendi mahremini, özel alanını koruyabilmesi için öncelikle bu alanı çocuğa tanımlamak gerekir.
- Vücudun kişiye özel olan bölgeleri, bu bölgelerin gizlenmesi gerektiği çocuğa iki-üç yaşından itibaren yavaş yavaş anlatılabilir. Bu alanın başkalarından gizlenmesi ve anne-baba ve doktorlar dışında bu bölgeye kimsenin dokunmaması gerektiği çocuğa öğretilmelidir.
- Ayrıca yabancı kişilerin vücutlarına dokunamayacağına, dokundukları takdirde kimden ve nasıl yardım isteyebileceklerini de anlatmak gerekir.



Özel Bölgelerimizi Nasıl Anlatmalıyız?



- **Vücudumuzda bölümlere ayrılır. Bazı bölgelerimiz vücudumuzun görünen bölgeleridir. Ellerimiz, yüzümüz gibi. Vücudumuzda bazı bölümler ise görünmeyen, kıyafetlerimizle örttüğümüz “ÖZEL” bölgelerimizdir.**
- **Bu özel bölgeler sadece bize özeldir ve kimse bu bölgeleri göremez.**
- **4 tane özel bölgemiz vardır. Ağız, göğüsler, popo ve bacakların arası. Bu 4 özel bölgemizi hiç kimse göremez, biz de kimsenin özel bölgesini göremeyiz. Bu bölgeleri yalnızca annemiz, babamız, (eğer ilgilenen başka biri varsa onlar da söylenmeli) dışında kimse göremez. Bir de doktorlar özel bölgelerimizi muayene etmek için, anne-babamız yanımızdayken görebilir. Bunun dışında kimse bizim özel bölgelerimizi göremez, dokunamaz.**
- **İyi dokunuş, - annemizin babamızın bize sarılması gibi- bizi mutlu ve güvende hissettirirken; kötü dokunuşlar-özel bölgelerimize dokunulması- bizi tuhaf, rahatsız ve mutsuz hissettirir.**
- **Eğer birisi bize kötü dokunursa hemen o kişiyi olanca gücünle it ve çığlık atarak HAYIR!!!! De. Ve hemen oradan koşarak uzaklaş.**
- **Bunu kesinlikle sır olarak saklama! Eğer böyle bir durum yaşarsan hemen annene, babana ya da biz yanında değilsek güvendiğin birine bu durumu anlat. (öğretmenine, rehber öğretmenine, okuldaki ablalara., anneanneye , dedeye vs)**
- **Bu bir sır değildir , kesinlikle saklamamalısın. Biz her zaman senin yanındayız..**

2. Odanıza İzin Alarak Girmesi Gerektiğini Öğretme

- ▶ Çocuklara dört-beş yaştan itibaren anne-babanın odası kapalı ise odaya kapıyı çalarak ve izin alarak girmesi gerektiği öğretilmelidir. Çünkü bu oda anne-babanın özel alanıdır ve özel alanlara girişte izin alınır. Çocuğun odasına girerken kapısının çalınması çocuğa iyi bir model oluşturacaktır. Odaya izinsiz girdiğinde çocuğa, "Odamızda giyiniyor olabiliriz, bu yüzden kapı kapalı ise tıklatıp izin alarak içeri girmelisin şeklinde" açıklama yapılabilir.
- ▶ Anne-baba, çocuğun odasına girerken izin istemeli, her şeye rağmen onun çıplak vücudu ile karşılaştığında özür dilenip kapı kapatılmalıdır. Bu davranış kalıbı hem çocuğun kişiliğine saygıyı, hem de çocuğun rahatsız olduğu bir durumda itiraz edebilme becerisi kazandırılması açısından önemlidir.



3. Tuvaletin Kapısını Kapalı Tutması Gerektiğini Öğretme

- ▶ Çocukların iki buçuk - üç yaşında tuvalet alışkanlığını kazanması, en geç dört yaşında tuvalet sonrası temizliklerini yapmayı öğrenmesi beklenir. Anne-baba bu dönemleri dikkate alıp çocuğa tuvalet eğitimi verebilir ve eğitimin bir parçası olarak tuvalette yalnız olunması, başkalarının göreceği şekilde tuvaletini yapmaması gerektiği çocuğa anlatılabilir.
- ▶ Tuvalette benden başkası olmamalı" bilinci "Vücudum çıplak görünmemeli" refleks davranışının kazandırılmasındaki en önemli etkenlerden biri de tuvalet kültürünün çocuğa yerleştirilmesidir. Bebeklik yıllarından kalma alışkanlıkla çocuğun her türlü tuvalet ihtiyacını karşılamayı kendine görev bilen bazı anne-babalar, ilerleyen yıllarda da çocukla aynı anda tuvalette bulunmakta bir sakınca görmüyorlar. Birçok anne, tuvalet ihtiyacını giderebilecek çocuklarının, tuvalette yalnız kalmaktan korktuğu gerekçesiyle yanında bulunmayı ya da kapıyı açık tutmayı bir alışkanlık haline getiriyor. Bunun tam tersi olarak da annesiyle evde günün büyük bir bölümünü yalnız geçiren çocuk, ebeveyn tuvalete girdiğinde korktuğunu söylüyor. Ya annesiyle tuvalette bulunmak ya da kapının açık olması konusunda ısrar ediyor. Her ne sebeple olursa olsun, 4 yaşına girmiş bir çocuğa tuvaletin "özel" bir mekan olduğu, tuvalet ihtiyacı gideren birinin başkaları tarafından görülmesinin doğru olmayacağı öğretilmelidir. Çocuğun tuvalette, birileriyle beraber bulunması, kendisi için ileride hayati önem taşıyan temel davranış refleksinin gelişmesini engeller. Çocuk, genital bölgelerinin görülmesinden rahatsız olmamaya, kendisini tuvaletteyken gören birine karşı tepki vermemeye asla alışmamalıdır.

4. Çocuğun Özel Alanlarına Saygılı Olma

- ▶ Çocuğu küçük yaştan itibaren çocukları başkalarının yanında giydirmemek, altlarını değiştirirken bile bir başka odaya götürmek çocuğun mahremiyetine saygıyı gösterir. "Daha küçük" diye düşünerek çocuğu iç çamaşırına varıncaya kadar başkalarının önünde soyup giydirmek doğru değildir.
- ▶ Özellikle dört-beş yaşımdan sonra çocuğu iç çamaşırı ile yıkamak, iç çamaşırı çıkarırken ve temizlerken gözleri kısarak ya da başı hafif yana çevirerek o alana saygı gösterdiğimizizi hissettirmek çocuklarda mahremiyet duygusunun gelişmesine katkı sağlayacaktır.
- ▶ Yedi yaşımdan sonra banyoda çocukların kendi mahrem alanlarını kendi temizlemelerine fırsat tanımak da mahremiyet duygusunun gelişimi açısından güzel olacaktır.
- ▶ Yine kardeşleri dört-beş yaşımdan sonra birlikte banyoya sokmamak, sokulması zorunlu olan durumlarda ise onları iç çamaşırı ile yıkamak gerekmektedir.
- ▶ Sağlıklı bir mahremiyet duygusu açısından çocuğun başkalarının önünde elbiselerini çıkarmaması, giyinip soyunmaması gerektiği ayda birkaç defa tekrar edilerek çocuğa hatırlatılmalıdır. Tabi ki anne babanın da çocuğun görmeyeceği bir alanda giyinip-soyunması da çocuğun bütüncül bir mahremiyet duygusu geliştirmesi açısından önemlidir. «SOYUNMA VE GİYİNMEDE YALNIZLIK» ILKESİ»

5. Çocuğun Cinsel Organlarını Sevgi Objesi Yapmama

- ▶ Küçük çocukları cinsel organlarına dokunarak, onları konu yaparak sevmek doğru değildir. Çünkü bu durum, onların özel alanlarının ihlalidir. Çocuk bu şekilde hem mahremiyet ihlaline uğramış olur, hem de başkalarının özel alanlarının kullanılarak onlara şaka yapılabileceği inancını taşır. Ayrıca çocukları cinsel organlarını konu ederek sevmek, onları kendilerini kötü niyetli yabancılardan korumak konusunda etkisiz kılabilir. Çocuk, bir başkası özel alanına dokunmak istediğinde bunun iyi mi yoksa kötü mü olduğunun ayrımını yapamayabilir. Bu sebeple bezlemek, pişik kremi sürmek ve temizlemek durumlarında bile abartıya kaçmamak, aşırı baskı uygulayarak silmemek, çocuğun cinsel organlarıyla oynamamak daha doğrudur. Çocuğun cinsel organlarını şaka konusu yapmak, göstermesini istemek, onlara dokunmaya çalışmak çocuğun cinsel kimlik gelişimi açısından oldukça sakıncalıdır.

6. Ebeveynle ve Kardeşle Yatakları Ayırmak

- ▶ 2 yaşla birlikte çocuk yavaş yavaş bağımsızlığını kazanır ve kendi başına yemek yemeye, yolda kendi başına yürümek istemeye başlar. Bu dönem gelişim olarak da çocuğun odasının ayrılabilceği bir zamandır.
- ▶ Ancak yalnızlık, anneden ayrılma, karanlık gibi konularda aşırı duyarlı ve kaygılı olan çocukların zorla yataklarını ayırmak doğru değildir. Öncesinde var olan kaygılar uzman yardımı ile giderilmeli, sonrasında yatak ayırma gidilmelidir.
- ▶ Kız ve erkek kardeşlerin ilköğretim dönemiyle birlikte odaları ayrılmalıdır. Çünkü beraber bulundukları odada, giyinip soyunurken, yatarken, temizlenirken birbirlerinin özel alanını ihlal edebilirler. Ayrıca çocukların iç çamaşırlarının belki de özel eşyalarının (günlük vb.) bulunduğu bir özel alan da gerekebilir. Bu alanın farklı odalarda olması daha doğru olacaktır. Yer darlığı gibi sebeplerle bu konu ertelenmemelidir. Gerekirse diğer bir odada bir köşe oluşturularak çözüm bulunmalıdır.
- ▶ ‘Onlar kardeş bir sorun olmaz’ diye düşünmek kadar, bu konuda aşırı kaygılı davranıp endişelerimizi çocuklara hissettirmek de sakıncalıdır.

7. Özel Alan İhlallerine Tepkinizi Belli Etme



- ▶ Çocukla birlikte dışarıda gezerken veya televizyon izlerken aniden karşımıza mahremiyet ihlali içeren sahneler ve durumlar çıkabilir. Bu gibi durumlarda çocuğa bir şey demeden onun duyacağı şekilde mahremiyet ihlali yapan kişiye tepki belli edilebilir.
- ▶ Örneğin bir televizyon sahnesinde arkadaşlarının mahrem alanına şaka amaçlı dokunan kişiye seslice kızılabilir. “İnsanların özel yerlerine dokunulmaz” gibi cümlelerle tepki belli edilebilir. Böylece çocuk anne-babanın tepkilerini modelleyerek mahremiyet ihlallerine karşı duyarlı hale gelir. Çünkü çocuklar anne-babaların kendilerine değil de başkalarına verdikleri tepkiler yoluyla daha kolay öğrenmektedirler.
- ▶ Mahremiyet eğitimi alan çocuklar kendi özel alanını bilir, bu alanını korur ve başkalarının özel alanlarına da saygı gösterir, kendilerinin ve başkalarının da özel alanını korumayı öğrenerek daha sağlıklı bireyler olabilirler.
- ▶ “FİZİKSEL BASKIYA DİRENME” REFLEKSİ: Küçük yaşta çocuklar kendi güçsüzlüklerini ve çaresizliklerini büyüklerin gücünü keşfettikçe anlarlar. Anne-babalar ve akrabalar, çocuklarına olan sevgi gösterileri sırasında çocuklara kendi güçsüzlüklerini hissettirecek kadar büyük ve orantısız güç kullanmaktan kaçınmalıdırlar. Anne-babalar, çocuğuna kendisine güç uygulandığında karşılık verilmesi gerektiğini öğretmelidirler. Çocuğun istemediği bazı durumlarda gösterdiği tepki, güç gösterisi ile kırılmamalı, çocuğun direncinin işe yaradığı bizzat yaşayarak gösterilmelidir.

8. İyi Dokunuş- Kötü Dokunuş

- Çocuklar, uygun ve uygunsuz bedensel temasın farkını her zaman ayırt edemeyebilirler. İyi dokunmayı; annenin babanın sana sarılması seni öpmesi ve senin bundan rahatsızlık duymaman, kötü dokunma ise tanıdığın ama özel bölgelere dokunma izni olmayan kişilerin ya da yabancıların sana sarılması, dokunması ve senin bundan rahatsız olman” şekliyle tanımlayın ve çocuğunuza, “başkalarının onun vücudunun özel kısımlarına bakmasının veya dokunmasının ya da bunu istemesinin doğru olmadığı” vurgusunu tekrar tekrar yapın.



- Çocuğumuza, kimlerin kendisine dokunabileceğine, öpebileceğine ve sarılabileceğine kendisinin karar verme ve “hayır” deme hakkını vermeli, bu hakkının olduğunu bilmesini sağlamalıyız.
- Herhangi birinin uygunsuz bir şekilde dokunması halinde yapabileceklerini öğretmeliyiz.

► İyi Dokunuş



- Sevdiğin kişilerin sarılması ve öpmesi güzel bir şeydir.
 - Uyandığında annenin sana sarılması ve öpmesi
 - Babanın iyi geceler dilemek için sarılması ve öpmesi
 - Anneanne ve dedenin ziyarete geldiklerinde herkesin birbirini kucaklaması ve öpmesi



► Kötü Dokunuş

- Kendini rahatsız hissetmene neden olan dokunmalar genellikle kötü dokunmalardır.
- Birisi sana istemediğin bir şekilde dokunduğunda bunu gizlemek zorunda değilsin.
- Kendinin kötü olduğunu düşünme. Kötü olan sen değil, sana kötü bir şekilde dokunan kişidir.
- Bedenin sana aittir. Sen istemiyorsan kimse sana dokunmamalıdır.

Kötü dokunmanın ne olduğunu bilmek ister misin?

- Canını acıtan dokunma kötü dokunmadır.
- Dokunulmasını istemediğin halde sana dokunulursa bu bir kötü dokunmadır.
- Dokunan kişi kendini rahatsız hissetmene neden oluyorsa, bu kötü bir dokunmadır.
- Dokunma seni korkutuyor ve sinirlendiriyorsa bu bir kötü dokunmadır.
- Dokunan kişi bunu hiç kimseye söylememeni istiyorsa bu bir kötü dokunmadır.
- Dokunan kişi bunu başkasına söylersen sana bir zarar vereceğini tehdidinde bulunuyorsa bu bir kötü dokunmadır.
- “Böyle bir durum ne olursa olsun senin suçun olamaz. Yapılan şey kısa bir süre insanda hoş duygular uyandırabilir. Bir an bundan hoşlansan, hatta size söylenenleri bilmediğin bir nedenle yapsan dahi **BU SENİ ASLA SUÇ ORTAĞI YAPMAZ. Çünkü SEN ÇOCUKSUN VE BÖYLE DURUMLARDA ASLA SUÇLU OLAMAZSIN. BUNUN DIŞINDA BAŞKA BİR GERÇEK YOKTUR.**

9. İyi Sırlar- Kötü Sırlar

- Gizlilik, cinsel istismar yapan kişilerin en sık başvurdukları taktiklerden biridir. Çocukları endişelendiren, rahatsız eden, onları ürküten ya da üzen tüm sırlar kötü sırdır ve saklanmamalıdır; tam tersi güvenilir bir yetişkine (anne-babaya, öğretmene, polise, doktora) anlatılmalıdır denebilir.
- Aileler çocukları kötü sırları kendileriyle paylaşması için teşvik etmelidir. Ama kötü sırlar paylaşıldığında endişeyle çocuğa sert tepki verilmemelidir. Çünkü çocuk sizin tepkilerinizden çekinip başına gelen üzücü olayları sizinle paylaşmayabilir.



10. Televizyondaki Sahneler, Sosyal Medyadaki videolar

- Çocuklar bu dönemde daha çok taklit yoluyla öğrendikleri için televizyondaki gördüğü sahneleri arkadaşlarının üzerinde deneyebilir.
- İzlenen TV programlarının içeriğine dikkat etmek gereklidir. Çocuğunun TV'deki sahneyi taklit ettiğini gören anne, çocuğuna aşırı tepki göstermeden, gülmeden bunun hoş bir davranış olmadığını söyleyebilir. Çocuklar anne-babaların kendilerine değil de başkalarına verdikleri tepkiler yoluyla da davranışları öğrenir. Örneğin bir televizyon sahnesinde arkadaşlarının özel alanına şaka amaçlı dokunan kişiye aile seslice kızılabilir. “İnsanların özel yerlerine dokunulması hoş bir davranış değildir” gibi cümleler kurulabilir, böylelikle çocuğumuzda özel alan kavramı pekişecektir.



11. BEDENİM BANA AİTTİR" BİLİNCİ

- Bebekliğinden itibaren kendisini rahatlıkla yetişkinlerin eline bırakan bebeğin ilerleyen yıllarda kendi bedeninin farkına varması ve çevresindeki yetişkinlerden ayrı bir birey olduğunu hissetmesi gerekir. Bedeninin kendisine ait olduğu hissini kazanamayan ve bedeni üzerinde başkalarının bir şeyler yapabileceğini düşünen çocuk başkalarının zarar verici davranışları karşısında sessiz kalabilir.
- Anne-babalar, çocukları 4 yaşına gelmeye başladığı andan itibaren çocuklarına vücudunun kendisine ait olduğu bilincini vermelidir. Bu bilincin oluşturulmasında en temel faktör anne-babaların çocuklarının bedenleri ile yapacakları tasarruflarda çocuklarının onayını alma yönünde eğilim göstermektir. Örneğin, terlemiş bir çocuğun atleti izin alınmadan aniden çıkartılmamalı, altını ıslatmış bir çocuğun pantolonu kızgınlıkla ve öfkeyle değil, çocuktan izin alınarak çıkartılmalıdır. Çocuk zamanla kendisinden izin alınmadan bedenine yapılacak müdahaleleri hisseder ve rahatsız olur.

"İzin verirsem dokunabilirsin" farkındalığı"

"İzin verirsem dokunabilirsin" farkındalığı, "bedenim bana aittir" bilinciyle birlikte verilmelidir. Çünkü çocuğun, kendi bedeni üzerindeki hakimiyetini öğrenmesi yetmez. Aynı zamanda bu beden üzerinde söz hakkı olduğunu da bilmelidir. Anne-baba, bu açıdan bakıldığında, çocuklarını "hoyratça" kullanmaktan mutlaka kaçınmalıdır. Her ne kadar çocuk, anne-babanın bir parçası olsa da ayrı bir bireydir, farklı bir yaşam sürecine hazırlanır. Ebeveynler, çocuklarının auralarının olduğu 4-5 yaşından sonra onları öperken, "Seni öpebilir miyim?" diye müsaade istemelidir. Bu davranış, "bedenim bana aittir" bilincinin oluşmasında oldukça etkilidir. Güçsüz vücudu herkesçe izinsiz kullanılan çocukların bedenlerini koruyacak refleksleri gelişmez. Bu bilinç oluştuğundaysa çocuğun kendine saygısı ve sosyal yetenekleri artar.



Çocuklar soru sorduğunda;



- ▶ Çocuklar soru sorduğunda tam olarak neyi kastettiği iyice anlaşılmalıdır.
- ▶ Sorusu mutlaka yanıtlanmalı ancak gelişim seviyesine uygun kısa ve net cümleler olmalıdır.
- ▶ Soru sorduğunda sorular geçirtilmemeli, sorduğu sorudan dolayı yargılanmamalı ya da “Aaa bu çok ayıp, sonra öğrenirsin” gibi cümleler kullanılmamalıdır. Unutmayın ki merak ettiği soruların yanıtlarını anne ve babalardan öğrenemezse güvenilir olmayan kaynaklardan öğrenmeye çalışacaktır.
- ▶ Çocuk daha fazlasını bilmek istemediğinde gereğinden fazla bilgi verip çocuğun kafası karıştırılmamalıdır.
- ▶ Çocuk sorularla gelmese de cinsellik hakkında konuşulmalıdır. Cinsellik hakkında konuşmak yetişkin cinselliği hakkında konuşmak değildir. Çocuğun cinsel istismardan korunması, doğru bilgileri edinmesi, kendine güvenmesi ve ileride sağlıklı bir cinsel hayatının olması için çocuğa cinsel eğitim vermek büyük önem taşımaktadır. Merak ettiği soruların yanıtlarını anne-babasından öğrenemezse, güvenilir olmayan kaynaklardan öğrenmeye çalışacağı (arkadaşlar, televizyon vb.) unutulmamalıdır
- ▶ □ Çocuk soru sorduğunda cevap vermeden önce biraz konuşması sağlanmalı. “Sen ne düşünüyorsun?” diye sormak ne bildiğini öğrenmek için iyi bir fırsattır. □
- ▶ Sorduğu sorunun cevabı anne-baba tarafından bilinmiyorsa “Bilmiyorum ama birlikte öğrenelim” diyerek çocuğun sorusunun cevabı birlikte araştırılabilir. Anne-baba cevabı biliyor ancak nasıl açıklanacağı konusunda tereddüt ediyorsa, dürüstçe “Anlayabileceğin şekilde cevap vermek için biraz düşünmek istiyorum. Bu konuyu yarın seninle tekrar konuşalım.” demeli ve çocuğun sorusunu en kısa sürede cevaplamalıdır

Çocuğumu bir arkadaşıyla cinsel içerikli bir oyun oynarken gördüm. Ne yapmalıyım?

- Böyle bir durumda çok fazla ve ani tepkiler vermeden çocuğunuzla özel olarak konuşabilirsiniz. Cinsel organların ve onlara dokunmanın çok özel olduğunu, cinsel organlarla oyun oynamanın uygun olmadığını, herkesin vücudundaki özel bölgelere dokunamayacağını vurgulamak gerekir. Vücudun özel bölgeleri olarak nerelerin kastedildiği de uygun bir görselle gösterilerek çocuğa açıklanmalı (vajina, penis, popo, göğüsler). Bunların dışında çocuğun kendisinin dokunulmaktan rahatsız olduğu her yere karşı sınır getirmesi konuşulabilir. Böyle bir oyunu öğrenme amaçlı oynadıklarını farz ederek “ Eğer merak ettiğin şeyler varsa bana sorabilirsin, ben sana açıklamaya çalışırım.” diyebilirsiniz. Böyle bir durumda onlara kızmak, ani tepkiler vermek utanmalarına ve cinsellik hakkında olumsuz algılara sahip olmalarına neden olabilir.

ÇOCUKLARDA MASTÜRBASYON

- Mastürbasyon, çocuğun bedenini tanımaya yönelik keşfiyle ortaya çıkar. Bu davranıştan haz aldığını fark eden çocuk, davranışı bilinçli olarak tekrarlayabilir. Çocuk için rahatlatıcı ve sakinleştirici olması yönünden mastürbasyon; parmak emme, tırnak yeme davranışları ile benzerdir. Çocuğun mastürbasyon yaptığına tanık olduğunda; utandırmadan, korkutmadan, fiziksel müdahalede bulunmadan dikkatini başka tarafa çekmek önemlidir.
- Çocukluk mastürbasyonuna daha çok duygusal olarak yaşadıkları boşluğa, fiziksel olarak elde ettikleri doyum olarak bakabiliriz. Yeni bir kardeş, aşırı kaygılı bir ortam, yalnız hissetme, yeteri kadar ilgi görmeme gibi duygusal boşluğa neden olan durumlar çocukların mastürbasyon yapmasına neden olabilir. Önemli olan çocuğun mastürbasyon yaptığını gördüğünüzde aşırı tepki vermemek ve onu utandırmamaktır. Mastürbasyonun uzun süreli yoğun olduğu durumlarda bir uzmana başvurmak gerekebilir.

Mahremiyet Eğitimi Verirken Sizlere Yardımcı Olacak Kitap Önerileri

- ▶ Ben Nereden Geldim? Miniklerin Dünyası (Sergi Camara & Teresa Herrero, Altın Kitaplar)
- ▶ Anne Ben Nereden Geldim? (Pedagog Ali ÇANKIRILI)
- ▶ Sır Versem Saklar Mısın? (Jennifer Moore Mallinos-Redhouse Kidz Yayınları)
- ▶ Bedenim Bana Ait (Pro Familia, Gergedan Çocuk)
- ▶ Cinsel Eğitim Öyküleri (Yaşam Yanardağ Çelik)
- ▶ Kiko ve El (kitap ve video)
- ▶ Nezaket ve Zerafet İçin Mahremiyet eğitimi (Pedagog Adem Güneş)
- ▶ Adım Adım Çocuklarda Cinsel Eğitim (Pedagog Adem Güneş)
- ▶ Kırmızı Çizgi (Samar Mahfouz Barraaj)
- ▶ Hüso Ve Mahremiyet Eğitimi (Psikolog Anıl-Nazlı Şen)
- ▶ Bal Yanaklar İçin Mahremiyet Kitabı (Saniye Bencik KANGAL)

